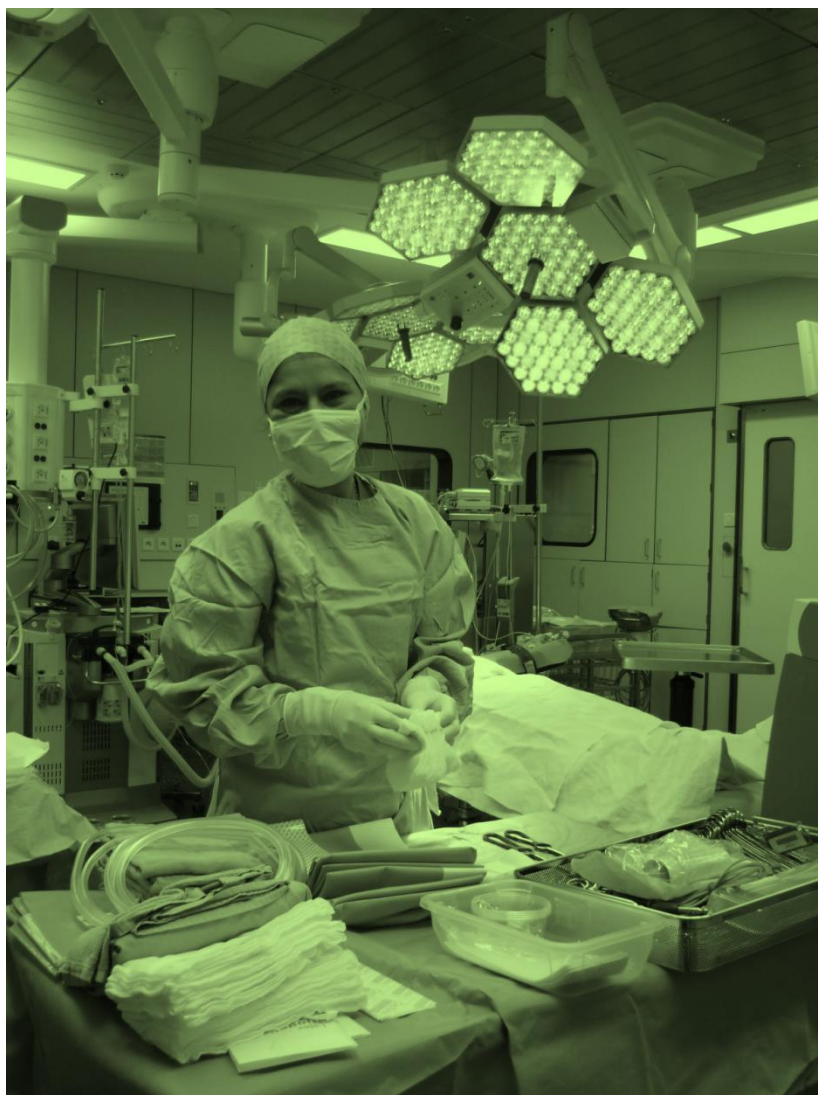

2013

DOSSIER BEROEPSTITEL OPERATIEVERPLEEGKUNDIGE

Dossier samengesteld door leden van OPAR/ 2005-2013

Namen deel aan de samenstelling van dit dossier

Onderwijsinstellingen:

- Katholieke Hogeschool Brugge - Oostende
- Katholieke Hogeschool Kempen
- Katholieke Hogeschool Leuven
- Hogeschool Antwerpen
- Provinciale Hogeschool Limburg
- Hogeschool Gent

VVOV, Vereniging van Vlaamse OperatieVerpleegkundigen, www.operatieverpleegkundige.be

EORNA, European Operating Room Nurses Association, www.EORNA.org

VVU, Vlaamse Verpleegunie, www.vlaamseverpleegunie.be

AFISO, Association Francophone des infirmières de salle d'opération, www.afiso.be

Prof. E. Vandermeersch Universitair Ziekenhuis Gasthuisberg Leuven

Hoofdverpleegkundigen van de verschillende operatieafdelingen in Vlaanderen

INHOUD

Inhoud	3
Inleiding	6
Bestaande internationale opleidingen voor operatieverpleegkundige	7
- EORNA : European operating room nurses association	7
- Nederland : Beroepsprofiel operatie-assistent	7
- Duitsland: Fachkrankenschwester Operationsdienst	8
- ISEI : Institut supérieur d'enseignement infirmier	8
Organisatie van de opleiding verpleegkundige gespecialiseerd in de perioperatieve zorg in Vlaanderen	9
- Definitie	9
- Instromen in de opleiding	9
- opleidingsinstellingen die de BanaBa /Postgraduaat opleiding organiseren	9
- Stageplaatsen	9
- Professioneel werkerrein.....	9
profielen gebruikt voor de beroepstitel' verpleegkundige gespecialiseerd in de perioperatieve zorg'	11
Beroepsprofiel operatieverpleegkunde	13
- Het wettelijke kader van de technische verpleegkundige handelingen	13
- Assistentie bij medische handelingen.....	14
- Beheer van de chirurgische en anesthesiologische uitrusting.....	14
- Voorbereiding van de patiënt op de anesthesie en de chirurgische ingreep.....	14
- Deelneming aan de assistentie en aan het toezicht tijdens de anesthesie.	14
- Voorbereiding, assistentie en instrumenteren bij medische en chirurgische ingrepen.	14
- Werkdocument voor de Nationale Raad.....	14
Functieprofiel operatieverpleegkunde	18
Voorbeeld 1	18
Voorbeeld 2	21
Competentieprofiel operatieverpleegkunde	25
- Competenties	25
- Competentieprofiel operatieverpleegkunde associatie KU Leuven voor de basiscompetenties en overleggroep werkveld-scholen operatieverpleegkunde voor de context OK.....	25
- De verpleegkundige als PERSOON handelt naar beroepsspecifieke attitudes.....	26
- De verpleegkundige als KLINISCH BEOORDELAAR EN ZORGVERLENER verleent professioneel verpleegkundige zorg op maat	31
- De verpleegkundige als ORGANISATOR EN COÖRDINATOR organiseert en coördineert de diverse aspecten van de zorg	38

- De verpleegkundige als PROFESSIONAL levert een bijdrage aan het bevorderen van de kwaliteit van de verpleegkundige zorg	40
- De verpleegkundige als LID VAN HET TEAM werkt intra- en interprofessioneel samen om de visie en de doelen van de zorg te realiseren	42
- De verpleegkundige als LID VAN DE SAMENLEVING vervult een rol in de samenleving in functie van gezondheid en welzijn	45
Lijst met Technische Handelingen	47
Algemeen	54
- Voorbereiding van de zaal in functie van de ingreep.....	54
- Werkplanning en organisatie in het operatiekwartier.....	55
- Identificatiefase van de patiënt.....	55
- Aandachtspunten bij de opvang van de patiënt.....	56
anesthesie.....	57
- Voorbereiding van de zaal in functie van de anesthesie en de ingreep	57
- Voorbereiding van het intubatiemateriaal	57
- Specifieke technieken	59
- Toegangswegen, perfusie & transfusie	59
- Voorbereiding locoregionale anesthesie	60
- Assistentie bij locoregionale anesthesie.....	62
omlooptaken.....	63
- Gebruiksklaar maken van de zaal in functie van de chirurgische ingreep.....	63
- Opvang van de patiënt in de zaal en installatie van de patiënt op de operatietafel.....	63
- Chirurgische installatie van de patiënt.....	64
- Gebruik van de verschillende hulpstukken.....	65
- Het aanbieden van steriel materiaal, aandacht voor steriliteitsregels	65
- Hulp bij het aantrekken van steriele operatiekledij	66
- Tellen en wegen van kompressen.....	67
- Ontvangen, fixeren & versturen van weefselstukken	67
- Klaarmaken van een drainagesysteem	68
- Beëindigen van de ingreep.....	69
- Installatie in de PAZA, recovery of ontwaakruimte	70
- Taken in de PAZA, recovery of ontwaakruimte	70
Instrumenteren	71
- Voorbereiding instrumentatie	71
- Klaarmaken van de steriele tafels in functie van de ingreep	72
- Afdekken in functie van de chirurgische ingreep	72
- Installatie van de technische hulpmiddelen tijdens de ingreep.....	73

Andere	74
- Besmette ingrepen	74
- Extra doelstellingen	74
Wetenschappelijke onderbouw Beroepstitel 'Verpleegkundige gespecialiseerd in de perioperatieve zorg'	77
Literatuur- en Referentielijst	81
- Literatuurlijst Competentieprofiel verpleegkunde Associatie KU Leuven	81

INLEIDING

De operatieverpleegkundige is een verpleegkundige die werkzaam is op de operatieafdeling. De operatieafdeling kan men beschouwen als een hoogtechnologische afdeling.

De verpleegkundige vervult een functie die bestaat uit minimum vier deelfuncties:

- Omlooptaken
- Instrumentatietaken
- Anesthesietaken
- Taken op de ontwaakafdeling

Deze taken worden uitgevoerd in teamverband:

- in nauwe samenwerking met de chirurg voor assistentie en instrumentatie
- in samenwerking met de anesthesist voor pre-, per- en postoperatieve fase
- in samenwerking met collega's-verpleegkundigen en paramedici

Met kennis van de medische, verpleegkundige technieken zorgt de operatieverpleegkundige voor de fysische en psychische begeleiding van de operatiepatiënt. De operatieverpleegkundige bewaakt de veiligheid, de verzorging en rechten van de operatiepatiënt.

Tewerkgesteld zijn op het operatiekwartier vergt een goede basisopleiding, maar ook een aantal specifieke competenties. Deze competenties worden meegegeven op het werkveld. Indien dit in een extra opleiding kan gegeven worden, wint men aan uniformiteit en professionalisme.

De BanaBa/postgraduaat operatieverpleegkundige is een noodzakelijke vooropleiding tot een kwalitatief hoogstaande zorgverlening aan heelkundige patiënten in samenwerking met het chirurgische team. De BanaBa-opleiding omvat 60 studiepunten dit komt overeen met 1500 à 1800 studiebelastingsuren.

Een opleiding die leidt tot een beroepstitel 'verpleegkundige gespecialiseerd in de perioperatieve zorg' zal de kwaliteit van zorg en de motivatie van de verpleegkundige verhogen. Erkenning van de functie, een duidelijke taakomschrijving en verantwoordelijkheden geven zekerheid aan de operatieverpleegkundige.

BESTAANDE INTERNATIONALE OPLEIDINGEN VOOR OPERATIEVERPLEEGKUNDIGE

EORNA : European operating room nurses association

De overkoepelende Europese beroepsorganisatie van operatieverpleegkundigen.

- Pre-operatieve basisverpleging kunnen toepassen op een patiënt die een behandeling of onderzoek ondergaat per-operatief.
- Effectieve communicatie met patiënt en zijn familie en het chirurgische team die bijdragen tot de verzorging.
- Kan de organisatie en management op verpleegkundig vlak van een operatiezaal op zich nemen rekening houdend met menselijke materiële en financiële gegevens.
- Stressbestendig zijn en kunnen optreden bij onverwacht complexe zorgsituaties.
- Beantwoordt aan de vooropgestelde vaardigheden van een operatiezaal verpleegkundige zowel op vlak van instrumenterende en ANE (≠ per land).
- Op de hoogte van de ethische aspecten van een operatiezaal verpleegkundige.
- Draagt bij tot de ontwikkeling en het behoud van een kwalitatieve zorgverlening.
- Verstaat de behoefte van constante opleiding en onderzoeken voor de ontwikkeling van het beroep.

www.eorna.eu

Nederland : Beroepsprofiel operatie-assistent

Hier maakt men een opsplitsing :

- operatie-assistent chirurgie
- operatie-assistent anesthesie

De opleiding is opgesplitst in 3 jaar en men spreekt hiervan een 'in service-opleiding' (d.w.z. dat de opleiding op kosten van het ziekenhuis wordt georganiseerd), hiervoor is geen verpleegkundige vooropleiding nodig. Studenten kunnen instromen vanuit HAVO en MBO opleidingen met niveau 4.

De opleiding bestaat uit 2 delen:

1. BVP of beroepsvoorbereidende periode van 4 maanden
2. BBP of beroeps begeleidende periode praktijk deel 6 praktijkleerperioden over 32 maanden

De opleiding start 2 x per jaar op 1 maart & 1 september en duurt 36 maanden of 5386 opleidingsuren waarvan 4546 uren klinische praktijk en 840 uren theorie.

Deze in service opleiding kunnen gevolgd worden binnen de erkende academische ziekenhuizen of opleidingscentra:

- VU medisch centrum Amsterdam
- AMC Amsterdam
- OZLV Gasthuis Amsterdam
- Kennemer Gasthuis Haarlem
- Flevoziekenhuis, Almere

- Sint Lucas Andreas ziekenhuis, Amsterdam
- ...

Taken/verantwoordelijkheden in hoofdlijnen:

- Voorbereiden van operaties en behandelingen.
- Verrichten van instrumenterende, assisterende en omloop werkzaamheden.
- Verrichten van kwaliteitsbevorderende werkzaamheden.
- Begeleiden van leerlingen-operatieassistent, stagiaires en nieuwe collega's.

Duitsland: Fachkrankenschwester Operationsdienst

In Duitsland volgt de verpleegkundige eerste een 3 jarige vooropleiding verpleegkunde met een staatexamen, als zij slagen in dit examen krijgen zij volgens het 'Krankenpflegegesetz' de wettelijk beschermde titel van Krankenschwester/Krankenpfleger.

De inhoud van de bijkomende perioperatieve opleiding is afhankelijk van het Bundesland (regio) waarin deze opleiding wordt georganiseerd.

Enkele voorbeelden:

- Berlijn: 780 opleidingsuren & 30 weken stage
- Bremen: 800 opleidingsuren & 500 uren stage
- Hamburg: 400 theorie-uren, 720 praktijkoefeningen & 40 weken stage

ISEI : Institut supérieur d'enseignement infirmier.

- Associé à l'Université Catholique de Louvain.

ORGANISATIE VAN DE OPLEIDING VERPLEEGKUNDIGE GESPECIALISEERD IN DE PERIOPERATIEVE ZORG IN VLAANDEREN

DEFINITIE

“De operatiezaalverpleegkundige is de persoon specifiek opgeleid en gekwalificeerd voor het uitvoeren, in een multidisciplinair kader, van specifieke taken op verpleegkundig vlak, aangepast aan de patiënt binnen een technisch kader zoals een operatiezaal of andere diensten zoals PAZA, CSA, dagchirurgie, medisch-technische diensten,...

Hierbij vervult de operatieverpleegkundige een functie die bestaat uit minimum vier deelfuncties:

1. **omlooptaken**
2. **instrumentatietaken**
3. **anesthesietaken**
4. **taken op de ontwaakafdeling**

Deze taken worden uitgevoerd in teamverband:

- in nauwe samenwerking met de chirurg voor assistentie en instrumentatie,
- in samenwerking met de anesthesist voor de pre-, per- en postoperatieve fase,
- in samenwerking met collega's-verpleegkundigen en paramedici.”

INSTROMEN IN DE OPLEIDING

- vanuit de vooropleiding Bachelor verpleegkunde
- BanaBa /voortgezette opleiding kan gespreid worden over twee jaar.
- Opleiding is conform aan het curriculum van EORNA.
- De opleiding bestaat uit 30 SP theorie en 30 SP praktijk.

OPLEIDINGSINSTELLINGEN DIE DE BANABA /POSTGRADUAAT OPLEIDING ORGANISEREN

- Katholieke Hogeschool Brugge - Oostende
- Katholieke Hogeschool Kempen
- Provinciale Hogeschool Limburg

STAGEPLAATSEN

- Operatiekwartier binnen de verschillende chirurgische disciplines
- PAZA
- Administratieve dienst van het Oka
- Medisch-technische diensten
- Logistieke medewerker
- Dagchirurgie
- CSA afdelingen

Eén stagemodule kan ook in het buitenland uitgevoerd worden.

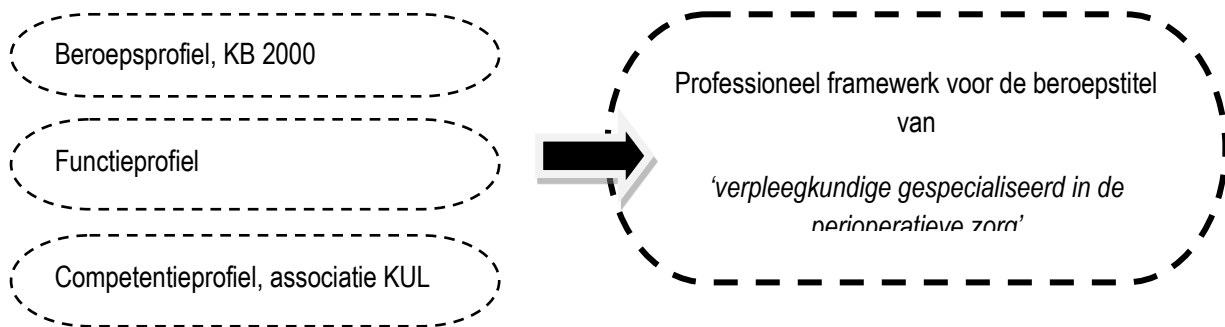
PROFESSIEEEL WERKTERREIN

- Operatiekwartier
- Dagchirurgie
- PAZA
- Medisch technische diensten zoals endoscopie, catheterisatie, radiologie, ...

- CSA

PROFIELEN GEBRUIKT VOOR DE BEROEPSTITEL 'VERPLEEGKUNDIGE GESPECIALISEERD IN DE PERIOPERATIEVE ZORG'

Dit dossier is opgebouwd uit een aantal profielen en om begripsverwarring te voorkomen worden ze hier nog even op een rijtje gezet vooraleer ze verder worden uitgewerkt.

Beroepsprofiel:

Iedere verpleegkundige beroepsgroep vertrekt vanuit hetzelfde **framework** namelijk **de bij wet vastgelegd verpleegkundige handelingen**. (KB 2000)

Functieprofiel:

Functieprofielen worden uitgeschreven op maat van een organisatie, een beroepsvereniging, werkgroepen, enz. Het is een omschrijving van een **specifieke functie** en **waarin wordt aangegeven wat er precies van een verpleegkundige wordt verwacht wat ze kent, kan en hoe ze dient te functioneren**. Dit document kan een leidraad zijn tijdens een sollicitatie- en functioneringsgesprek.

Competentieprofiel:

Competentiemanagement is een bouwwerk waarvan het cement wordt gevormd door de competenties. Om dit bouwwerk bijeen te houden verdient het aanbeveling om te kiezen voor een heldere definitie van competenties. (Van der Maesen de Sombreff, P. & Schakel, L., 1999) Momenteel is er nog consensus over de definitie van een competentie en zullen wij ons richten op de definitie van een competentie volgens EORNA: "*Competence in the operating room represents the union of **knowledge, skills and practices** that are required for the performance of the functional contents of the perioperative nurse*". (Gruendemann, 1995)

Het gebruik van een competentieprofiel is een vast onderdeel geworden van het VTO- beleid en het HRM van een ziekenhuis en draagt er toe bij dat de verpleegkundigen zich kunnen ontwikkelen als professionals. Een competentieprofiel kan een leidraad vormen tijdens evaluatie- en functioneringsgesprekken.

Het competentieprofiel dat in dit dossier als framework wordt gebruikt, werd opgesteld binnen de Verpleegkunde Associatie KU Leuven. Het werd gevalideerd binnen het OOF project BAOBAP door Maria Deneire en Margriet De Jong. Toevoeging voor de context van het OK werd opgesteld door de opleidingsadviesraad operatieverpleegkunde (OPAR) en werd gevalideerd door het werkveld en gefinaliseerd op 20-01-2011 door Heidi Vanden Eeckhoutte.

Dit profiel vormt samen met de lijst van technische handelingen de basis voor de BanaBa/postgraduaat operatieverpleegkundige. Beide documenten worden verder uitgewerkt onder de titel competentieprofiel operatieverpleegkunde.

BEROEPSPROFIEL OPERATIEVERPLEEGKUNDE

HET WETTELIJKE KADER VAN DE TECHNISCHE VERPLEEGKUNDIGE HANDELINGEN

Verduidelijkingen bij de lijst van de technische verpleegkundige verstrekkingen en de toevertrouwde geneeskundige handelingen op basis van de briefwisseling met de Technische Commissie voor Verpleegkunde. Versie 1 juli 2007.

Het koninklijk besluit van 18 juni 1990 wil aan de verpleegkundigen de nodige ruimte geven om de technische verpleegkundige verstrekkingen en de toevertrouwde geneeskundige handelingen te kunnen uitvoeren. Bijgevolg zijn de meeste verstrekkingen en handelingen algemeen omschreven.

- De toepassing van al deze verstrekkingen en handelingen is niet gebonden aan een plaats tenzij dit expliciet vermeld wordt .
- Alle observaties en handelingen die een verpleegkundige bij een patiënt verricht dienen door hem/haar geregistreerd te worden in het verpleegkundig dossier (artikel 21quinquies, § 2 van het K.B. nr. 78 en artikel 3 en 7 van het K.B. van 18 juni 1990).
- Het K.B. van 4 september 1990 stelt de toepassing van artikel 4 van het K.B. van 18 juni 1990 uit. Hierdoor kunnen de ziekenhuisassistenten alle technische verpleegkundige verstrekkingen B1 en B2 verrichten zonder toezicht van een verpleegkundige. De toevertrouwde geneeskundige handelingen mogen zij enkel uitvoeren wanneer zij daartoe gemachtigd zijn door de Provinciale Geneeskundige Commissie bij toepassing van artikel 54bis. (Ministeriële omzendbrief van 19 mei 1995).
- Bij het omschrijven van de verstrekkingen en de handelingen werd er logischerwijze van uitgegaan dat wie een instrument (katheter, sonde, enz...) bij een patiënt mag inbrengen, het ook mag verwijderen, zonder dat dit expliciet moet vermeld worden.
- De aanwezigheid van de arts is niet vereist bij de uitvoering van toevertrouwde geneeskundige handelingen (C) tenzij dit expliciet vermeld wordt.
- Alle technische verpleegkundige verstrekkingen en toevertrouwde geneeskundige handelingen zijn van toepassing bij personen in leven of bij potentiële donoren met hersendood. Volgens het Koninklijk Besluit van 13 juli 2006 dienen alle technische verpleegkundige verstrekkingen en toevertrouwde geneeskundige handelingen in detail beschreven te worden d.m.v. een standaard verpleegplan of een procedure. Binnen de gezondheidsinstellingen is het de verantwoordelijkheid van het hoofd van het verpleegkundig departement om in samenspraak met het hoofd van het medisch departement deze opdracht te realiseren. Deze denkwijze geldt eveneens binnen de relatie thuisverpleegkundige - behandelende arts.
- Het medisch voorschrift is noodzakelijk voor de technische verpleegkundige verstrekkingen met aanduiding B2 en voor de toevertrouwde geneeskundige handelingen (C).

Er zijn drie vormen van medisch voorschrift:

- het mondeling geformuleerd medisch voorschrift.
- het geschreven medisch voorschrift.
- het stand order.

De specifieke handelingen voor een operatieverpleegkundige binnen het volledige kader van de verpleegkundige handelingen zijn gebaseerd op het item 'assistentie bij medische handelingen'

B1 = verstrekkingen waarvoor geen voorschrift van de arts nodig is.

B2 = verstrekkingen waarvoor een voorschrift van de arts nodig is.

ASSISTENTIE BIJ MEDISCHE HANDELINGEN

K.B. van 02 juli 1999: "Assistentie" veronderstelt dat arts en verpleegkundige samen handelingen verrichten bij een patiënt, waarbij er direct visueel en verbaal contact tussen hen bestaat.

B1.

Beheer van de chirurgische en anesthesiologische uitrusting.

De verpleegkundige dient ervoor te zorgen dat de uitrusting normaal functioneert en klaar is voor gebruik. Dit veronderstelt dat de verpleegkundige zorg draagt voor de hygiëne van het toestel, het gebruik ervan kent en het toestel functioneel kan opstellen. Het technisch onderhoud van het toestel behoort tot de bevoegdheid van een daartoe opgeleide technicus. Wat het gebruik van de medische uitrusting in het algemeen betreft is het belangrijk dat de directie van de instelling door middel van een procedure in detail vastlegt wie verantwoordelijk is voor het technisch onderhoud, het hygiënisch onderhoud, de opstelling en de controle op het correct functioneren van de toestellen en hoe deze handelingen dienen te gebeuren.

Vorbereiding van de patiënt op de anesthesie en de chirurgische ingreep.

B2.

Deelneming aan de assistentie en aan het toezicht tijdens de anesthesie.

De verpleegkundige mag de narcosefiche bijhouden, vermits dit ook voorzien is in de definitie van de verpleegkunde, artikel 21quinquies, §1, a (...observatie, nauwkeurig vastleggen van de symptomen en de reacties van de patiënt). Bij het onder narcose brengen van de patiënt, zal de verpleegkundige de arts hierbij assisteren. Dit houdt in dat alle noodzakelijke handelingen door hen beiden verricht worden, waarbij er permanent een direct visueel en verbaal contact tussen hen bestaat (zie art. 2). Door middel van een vooraf opgestelde procedure wordt bepaald wie welke handelingen stelt (inspuiten van het narcoticum, vasthouden van het masker, endotracheale intubatie...).

Vorbereiding, assistentie en instrumenteren bij medische en chirurgische ingrepen.

"Het hechten van de huid na een operatie door de verpleegkundige", kan enkel gebeuren onder de vorm van assistentie (zie definitie art. 2). "Het bepalen van de houding van de patiënt op de operatietafel" wordt voorgeschreven door de chirurg die de ingreep zal verrichten. Het installeren van de patiënt gebeurt doorgaans door de geneesheeranesthesist en door de verpleegkundige. Bij eventueel bewezen letsel door een slechte houding tijdens de ingreep, kan de rechter, naargelang het geval, hen hiervoor strafrechtelijk en burgerrechtelijk aansprakelijk stellen. "Het verwijderen van een thoraxdrain en een intraventriculaire drain", worden aanzien als een chirurgische ingreep met assistentie door de verpleegkundige.

WERKDOCUMENT VOOR DE NATIONALE RAAD

Gezamenlijk opgesteld door het AFISO en VVOV Op 03 april 2007, herwerkt op 18 maart 2010

(werkgroep "titels en kwalificaties")

Ministerieel besluit tot vaststelling van de criteria voor erkenning van beoefenaars van de verpleegkunde als houders van de bijzondere beroepstitel van verpleegkundige gespecialiseerd in de peri-operatieve zorg, operatie-assistentie en instrumentatie.